

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ІНТРОСПЕКЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Гжибовська Тетяна

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИМІРЮВАННЯ КОРУПЦІЇ

Сучасні глобалізаційні процеси впливають на зміну структури сучасного світу, а як наслідок – відбувається коригування системи публічного управління в країні, що впливає на усі без винятку сфери: економічну, політичну, економічну, соціальну тощо.

Такі глобалізаційні виклики вимагають від держав значних зусиль, оскільки протистояти їм зможе лише країна із активною системою управління, із власною геополітичною стратегією розвитку, із ефективною антикорупційною політикою – тобто реалізує ефективні механізми впливу.

У розрізі проведеної аналітичної роботи щодо сутності та особливостей впливу глобалізаційних процесів на систему публічного управління, варто відзначити роботи таких зарубіжних та вітчизняних учених: Д. Белл, Л. Брауна, П. Бергера, О. Білоруса, П. Бурд'є, Б. Вальденфельса, Е. Гідденса, І. Грицяка, В. Князева, А. Колодко, І. Кравченко, С. Майбороди, Т.Мотренка, В. Мунтіяна, І. Надольного, Д. Стігліца, А. Уткіна, Д. Хелда та інші.

Політика боротьби з корупцією в державі виступає однією із важливих складових, оскільки корупційні процеси давно набули ознак транснаціональності.

З метою формування ефективної антикорупційної політики необхідно проводити комплексні оцінювання та вимірювання корупції. Узагальнюючи дослідження щодо сучасних методів вимірювання корупції, можливо виокремити такі групи: інтегральні оцінювання та експертні оцінювання.

Зміст інтегрального оцінювання полягає в тому, що оцінювання рівня корупції відбувається шляхом акумуляції рейтингів корупційності, пропонує різних організаціями. Одними із найвідоміших рейтингів у світі є Індекс сприйняття корупції та Барометр світової корупції, засновані міжнародною неурядовою організацією Transparency International. Також до цієї групи варто віднести Індекс економічної свободи [1].

Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) – щорічний рейтинг, що охоплює найбільше країн світу та використовується на постійній основі, починаючи з 1995 року [2]. За індексом сприйняття корупції, як за загальним показником, відбувається розподіл країн за розумінням у суспільстві ступеня поширеності корупції серед політиків та державних посадових осіб. Ранжування країн у рейтингу відбувається за показником рівня корупції [3, с. 14-16]. Дані для формування Індексу збираються незалежними неурядовими організаціями та до опитувань долучаються незалежні експерти з різних сфер. Проводяться опитування двох груп респондентів: тих, хто проживає у даній країні та іноземців. За допомогою Індексу можливо

визначити рівень корупції в країні та прослідкувати вдалість або невдалість антикорупційної політики, динаміку розвитку корупційних процесів [4].

Наступним методом, розробленим Transparency International, виступає Барометр світової корупції (Global Corruption Barometer – GCB). Для формування цілісної картини рівня корупції в досліджуваній країні, цей показник є складовою індексу сприйняття корупції. Як самостійне дослідження, Барометр спрямований на визначення процесів інституціоналізації корупції, встановлення найкорумпованіших державних та суспільних установ, а також рівня боротьби держави з корупційними процесами.

Особливість експертного оцінювання полягає в тому, що корупція вимірюється експертами, із застосуванням компаративістських методів дослідження в різних країнах і в різний проміжок часу. Міжнародні організації, з метою визначення рівня корупції, створюють спеціальні проекти для експертного оцінювання. Одним із найвідоміших діючих проектів є Нації в транзиті (Nations in Transit – NIT) [5], що здійснюється американською громадською організацією Freedom House.

Використання кількісних та якісних показників для визначення рівня корупції забезпечує якомога об'єктивніші результати досліджень. Це суттєво впливає на зростання або зниження рейтингу країни на світовій арені у відповідності до одного із застосованих методів.

Ще одним способом вимірювання корупції виступає проект, що здійснюється американською громадською організацією Freedom House, Нації у транзиті (Nations in Transit – NIT). Компаративістський

аналіз корупційних процесів проводиться в 29 колишніх комуністичних країнах від Центральної Європи до Центральної Азії. Дослідники щорічно оцінюють країни за шкалою від 1 до 7 в таких категоріях: національне демократичне управління, місцеве демократичне управління, виборчий процес, незалежність ЗМІ, розвинутість громадянського суспільства, незалежність судової системи, корупція. Розрахунок відбувається за шкалою від 1 до 7 балів. Оцінки за цією категорією відображають «показник демократії» в країні, де 1 бал вказує на найдемократичнішу країну, а 7 балів – найменш демократичну.

Важливою відмінністю цього показника є те, що респондентами виступають експерти певної галузі, на відміну від попередніх індексів, де респондентами є пересічні громадяни. Це дозволяє сформувати якомога об'єктивнішу думку стосовно рівня корупції в країні.

Freedom House співпрацює з незалежними дослідниками з наукових установ, з журналістами та представниками від громадянського суспільства для кожної країни окремо. Це все робиться для складання об'єктивної початкової оцінки стану справ у досліджуваній країні. Після створення звітів обов'язковою є перевірка рецензентами з можливістю внесення коректив. Після того як дослідники отримають шанс відповісти на коментарі, збирається рада «Нації в транзиті» для затвердження остаточних результатів оцінювання [6].

Під час дослідження рівня корупції вищезазначеними методами, до співпраці залучаються відомі міжнародні організації та наукові установи: Всесвітній Економічний форум (World Economic Forum),

Міжнародна асоціація «Gallup» (Gallup International Association), Женевський центр політики безпеки (Geneva Center for Security Policy), Група країн проти корупції (EU-GRECO), Асоціація країн Південно-Східної Азії (Association of Southeast Asian Nations), Всесвітній банк (World Bank), Африканський Союз (African Union), Азіатсько-тихоокеанське економічне співробітництво з питань боротьби з корупцією (Asia-Pacific Economic Cooperation) та інші.

Оскільки корупція впливає на соціальну нестабільність у суспільстві та дестабілізує економічний та політичний розвиток країн, варто використовувати найбільш ефективні методи вимірювання корупції для визначення її масштабів. Варто наголосити на тому, що досліджені вище індекси вимірювання корупції не є вичерпними, але, враховуючи мету нашого дослідження, виступатимуть одними з джерел для встановлення показників рівня корупції в досліджуваних країнах.

Жоден з існуючих методів не є досконалим, тому для об'єктивності результатів дослідження доцільно використовувати різні способи отримання інформації. Т. Ковальова радить підходити системно до вимірювання та оцінювання корупції. Системний підхід має складатись із індексів вимірювання корупції, опитувань та статистичних даних. Статистична інформація, в залежності від мети дослідження, може бути стосовно кількості судових «корупційних» справ, звернень громадян до відповідних установ про факти корупції, розмірів повернутих коштів в результаті боротьби з корупційними діями, зростання / зниження макроекономічних показників тощо [7, с. 10].

Наявність значної кількості індексів та критеріїв,

що характеризують показники розвитку та позиції різних країн світу, свідчить про зацікавленість світової спільноти до управління процесами, що відбуваються в суспільстві, та зниження рівня корупції.

Для корупції характерним є наявність політичного та економічного аспектів. Від політичної корупції в першу чергу страждають демократичні інститути країни та порушується робота основних гілок влади. Економічній корупції властиве зниження ефективності ринкових інститутів та регулювальної діяльності держави.

В той же час, Г. Дерлугян звертає увагу на відносну значимість таких рейтингів, відзначаючи, що в більшості випадків, вони є формальними і не відображають суть. Вчений у приклад ставить Ісландію, яка за результатами досліджень Transparency International була однією з найнекорумпованіших у рейтингу, але потім з'ясувалось, що банківська мережа в цій країні функціонувала шляхом взаємодії з впливовими у політиці сім'ями та двома провладними політичними партіями [8].

Аналізуючи дані України, варто зазначити, що не відбулось суттєвих покращень і країна досі знаходиться в зоні ризику. Однак, варто пам'ятати, що сформовані рейтинги не враховують зміни та реформи, що можуть відбуватись в країні на момент проведення опитувань. Тому результати активної антикорупційної боротьби можливо спостерігати через кілька років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. What Is Corruption? URL: Режим доступу: <https://www.transparency.org/what-is-corruption> (date of the application: 19.11.2019).

2. Transparency International: history. Transparency International Ukraine: веб-сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/about/#history> (date of the application: 07.12.2018).
3. Михненко А. М., Кравченко С. О. Корупція як негативне суспільне явище. Київ : НАДУ, 2011. 152 с.
4. Transparency International Ukraine: perception of corruption. Transparency International Ukraine: website. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/ (date of the application: 21.02.2019).
5. Freedom House. Our History. URL: <https://freedomhouse.org/about-us/our-history> (date of the application: 30.01.2020).
6. What Is Nations in Transit? URL: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit> (date of the application: 16.03.2020).
7. Ковальова Т. В. Сучасні методики вимірювання та оцінювання корупції. *Державне будівництво*. № 2. 2018. С. 1-11.
8. Григорьев А. Коррупция-2010. Голос Америки: анализ и перспективы: веб-сайт. URL: <https://www.golosameriki.com/a/corruption-report-2010-10-26-105798228/189733.html> (дата звернення: 23.05.2020).